

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl : 15 Sayı : 42 Aralık 2022

Yayın Geliş Tarihi: 21.09.2022 Yayına Kabul Tarihi: 25.12.2022

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1178347>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article
Atf/Citation: Balun, B. & Şişman, Y. (2022). Evsizlik Sorununu Sosyal
Politika ve Devlet Üzerinden Düşünmek: Ankara Büyükşehir Belediyesi
Dışkapi Barınma Evi Örneği. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi*, (42), 278-313.

EVSİZLİK SORUNUNU SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL DEVLET ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK: ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

DIŞKAPI BARINMA EVİ ÖRNEĞİ*

Bora BALUN* **Yener ŞİŞMAN****

Öz

Başka bir barınma olanağı bulamadığı için istismara açık biçimde sokakta yaşamak zorunda kalan, evsiz ve kimsesiz bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere birçok barınma merkezi bulunmaktadır. Barınma merkezlerine yönelik ihtiyacı ortaya çıkartan koşullar ise sosyal ve ekonomik birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bu düşünce doğrultusunda barınma evine olan ihtiyacı ortaya çıkaran koşullar nedir? sorusu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuş; koşullar, değişkenler ve konaklayanların profili, sosyal politika-sosyal devlet perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği bu çalışma, Ankara Dışkapi Barınma evinde 04-05 Mart 2022 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, söz konusu hizmetten yararlananların ilgili literatürdeki zamansal sınıflandırma örüntüsüyle uyumlu olarak süreğen, epizodik ve geçici olmak üzere 3

* Bu çalışma için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 23.02.2022 tarih ve 2022/02-09 karar numarasıyla etik kurul izni alınmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilişim Sistemleri, borabalun@karabuk.edu.tr

** Doç. Dr, Anadolu Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, ysisman@anadolu.edu.tr

grupta toplandığını göstermekte; sorunların temelinde genel olarak ekonomik sıkıntılarının bulunduğu, katılımcıların kendilerini dilenci olarak tanımlamadıkları, aksine insanlardan karşılıksız yardım beklemekten ziyade günlük ve geçici işlerde çalışarak gelir elde etmeye çalıştıkları ve bu şekilde yaşamlarını idame ettirmek istedikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Barınma evi, evsiz, sosyal politika, sosyal devlet.

CONSIDERING HOUSING ISSUES THROUGH SOCIAL POLICIES AND SOCIAL STATE: ANKARA METROPOLITAN MUNICIPALITY DIŞKAPI SHELTER SAMPLE

Abstract

There are many shelters to meet the daily needs of the homeless and forlorn individuals who are forced to live in the streets and open to abuse as they have no chance to get another form of shelter. Conditions that create a need for the shelters can have different variables depending on many social and economic factors. Within this perspective, the question “what are the conditions that create a need for a shelter?” is the starting point of our study; therefore conditions, variables and the profile of the residents are tried to be analysed through social policy – social state perspective. This study, in which a qualitative research method was preferred, was carried out in Ankara Dışkapi Shelter on March, 04-05, 2022. Data gained from the research show that beneficiaries of this service are gathered in 3 groups as chronic, episodic and temporary in accordance with the temporal classification pattern in the relevant literature; economic distress is usually the main reason for the problems, participants do not describe themselves as beggars, on the contrary, they claim they try to earn their living by working in daily and temporary jobs and carry on their lives this way rather than expecting free aid from others.

Keywords: Shelter, homeless, social state, social policy.

1. GİRİŞ

Dünyamız, tüm insanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kaynağa sahip olmasına rağmen (Yolcuoğlu, 2012: 145; Bozan, 2017: 389) bu kaynakların bireyler, gruplar, bölgeler, devletler hatta kıtalar arasındaki âdil paylaşımı konusunda problemlere sahip bir mekân olma özelliğini sürdürmektedir. Üstelik mevcut gelir adaletsizliği; işsizlik, göç, çevre sorunları, sosyal dışlanma gibi başka sosyal sorunlara yol açmakta ve bu durum yaşam hakkı üzerinde büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Kimi zaman birbirinden bağımsız kimi zaman ise birbiriyle bağlantılı değişkenlerin neden olduğu bu adaletsizliğin tanımlanması ve çözülmesi sürecinde özellikle devletin kurum ve kuruluşlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Diğer yandan bu süreçte toplumun bazı kesimleri politika sürecine dâhil edilirken, bazı kesimler dışarıda kalabilmektedir. Dışarıda kalan grup ise çoğu zaman ırk, dil, din, cinsiyet, etnik köken, ekonomik durum, sağlık gibi statülerinden dolayı dezavantajlı gruplar olmaktadır. Sosyal politika ve onun önemli bir uygulama aracı olan sosyal çalışma ise bu noktada bireylerin sorun çözme kapasitelerini ve sosyal işlevselliklerini geliştirmeye yönelik bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal politika, sosyal adaleti sağlama, sosyal refahı geliştirme hedefleri ile bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını amaç edinir ve bu konuya özel bir vurgu yapar (Bedir, 2018: 11; Altan, 2021: 26). Ekonomik açıdan güçsüz durumdakilerin, bağımlı çalışanların ve dezavantajlı grupların sosyal yaşamda ve çalışma yaşamında korunmasına yönelik kamusal politikalar üretir (Altan, 2021: 29-30). Kamu yararının gözetildiği bu yaklaşım, özü itibarıyla sosyal politikanın çalışma alanını oluşturur. Sosyal politikanın bu özelliğinden dolayı kamuya ait politikalar olduğu ve ana aktörün -yürütücüsünün- devlet olduğu belirtilmelidir.

Günümüzde işsizlik ve yoksulluk ile eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar ve ayrıca bu sürece paralel olarak sosyal sorunların çeşitlenmesinin bir noktadan itibaren değişmesinin ortaya çıkardığı maliyet ve sonuçlar, yarattığı toplumsal etki açısından sosyal politikanın temel niteliğini ve görünümünü de etkilemiştir. Evsizlik olgusunu bu kapsamda sosyal politikanın ilgi alanına giren nispeten yeni bir konu olarak değerlendirmek mümkündür.

Peki, kimler evsiz olarak tanımlanabilir? Öncelikle evsizlerin kim olduğunun veya kimlere evsiz denebileceğinin kesin bir ölçütü yoktur ve koşulların belirtilmesi oldukça güçtür (Özdemir, 2010: 79). Bu durumun arka planında evsizliği doğrudan etkileyen siyasal ve ekonomik koşulların etkisi bulunmaktadır. Örneğin Avrupa ülkeleri için evsizlik olgusu farklı bir anlama sahipken, Avrupa ülkelerinin tanımı ve tanımlama kriterleri Afrika ülkeleri açısından dikkate alındığında, bu ülkelerdeki vatandaşların büyük bir bölümü evsiz kabul edilecektir. Dolayısıyla evsizliğe dair genel geçer ve kapsayıcı tek bir tanım yapılamamaktadır (Kaya-Kılıç ve Aslantürk, 2019: 419). Ancak; sabit, düzenli ve gece uyuyacak yeri olmayan kişileri evsiz olarak tanımlamak mümkündür (İlhan ve Ergün, 2010: 79). Bununla birlikte, evsizler literatürde zamansal, coğrafi ve tipografik olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılmaktadır. Zamansal sınıflandırmada, tarih ve zamana bağlı olarak süregelen, epizodik ve geçici evsizler olmak üzere üç grupta; coğrafi sınıflandırmada, sokak topluluğu, hostel ve veya barınaklarda kalanlar, otel gibi geçici yaşam alanlarında uzun süreli kalanlar, başkalarıyla yaşayanlar olmak üzere dört grupta; tipografik sınıflandırmada ise bireylerin özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak yedi ayrı grupta ele alınmaktadır (Türkcan ve Türkcan, 1996: 10-11).

Nihayetinde evsizlik, doğrudan ve dolaylı toplumsal etkisi ve aynı zamanda diğer sosyal sorunlar arasındaki organik bağ açısından üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur. Bu kitleye yönelik sosyal politikalar geliştirilirken öncelikle

sosyal, demografik vb. özelliklerinin bilinmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda şekillenen çalışma; evini terk eden, sokakta yaşamak zorunda kalıp barınma olanağı olmayan ve herhangi bir kurum hizmetinden yararlanamayan, istismara açık biçimde sokakta yaşayan, evsiz veya kimsesiz bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere hizmet veren Ankara Büyükşehir Belediyesi Dışkapı Barınma Evinde gerçekleştirilmiştir. Barınma evine olan ihtiyacı ortaya çıkaran koşullar nedir? sorusu ise çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuş; koşullar, değişkenler ve konaklayanların profili sosyal politika-sosyal devlet perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü müteakiben ikinci bölümde sosyal politika ve sosyal devlet ilişkisi, yöntemin yer aldığı üçüncü bölümde araştırmanın konusu, amacı ve önemi tartışılmıştır. Bulguların yer aldığı dördüncü bölümde araştırma verilerinin analizi sunulmuştur. Bu çerçevede araştırmanın analizi barınma evinden yararlananların demografik özellikleri, aile ile olan ilişkileri, sokakta yaşamının oluşturduğu mekân sorunsalı ve sosyo-ekonomik pratikler olmak üzere dört kısımda gerçekleştirilmiştir. Beşinci bölümde tartışma, altıncı bölümde sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

2. SOSYAL POLİTİKA ve SOSYAL DEVLET

XVIII. yüzyılda ortaya çıkan Sanayi Devriminin yarattığı zenginlik ve bu zenginlikten adil bir pay alamayan emekçi kesimin içinde bulunduğu olumsuz koşullar sosyal politikanın doğuşuna zemin hazırlamıştır (Altan, 2021: 20-24). Özellikle bağımlı çalışma ilişkilerinin şekillendirdiği bu toplumsal düzende işçi ve işveren sınıfı arasındaki bölüşüm dengesizliği işçi sınıfını daha da yoksullaştırırken, sermaye giderek artan bir güç kazanmıştır. Refah, sermaye lehine hızla gelişirken, işçi sınıfının ücretleri doğal ücret düzeyine kadar gerilemiş, çalışma koşulları ağırlaşmıştır. Tüm bu yaşananlara eş zamanlı olarak sosyal yapıda radikal değişiklikler gerçekleşmiş, sosyal ve ekonomik düzende

yeni bir dönem başlamış; sosyal politika bu koşullar altında, işçi ve işveren sınıfı arasındaki sorunları çözmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Talas, 1981: 1-6). Nitekim dar anlamda, sanayi devrimiyle belirgin hale gelen sınıf çatışmalarının toplumsal düzen üzerindeki olası sarsıcı etkilerini önlemeye yönelik tedbirlerle sınırlı kalan sosyal politika (Kaya, 2014: 13), ileriki dönemlerde konu ve kapsam olarak genişlemiş ve toplumun sosyal kesimlerinin sorunlarını ortadan kaldırmayı ve sosyal refahı yaygınlaştırmayı hedefleyen bir bilim dalına dönüşmüştür. Günümüz sosyal politika anlayışı ise toplumun çeşitli kesimlerinin sosyal sorunlarına yönelmiş, bireylerin sosyal gelişimini ilke edinen ve hayat koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan bir vatandaşlık hakkı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Koray, 2005: 28). Bu yorumlardan hareketle sosyal politikayı “gerek iş ve gerekse toplumsal yaşam içinde bireylerin karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri tüm olumsuzluklara karşı korunup, gerektiğinde ise bakılıp, gözetilmelerini öngören kamusal politikaları üreten, sorgulayan ve uygulayan sosyal bilim dalı” (Altan, 2007: 9) şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bu noktada sosyal politikanın, devlet politikası olarak ortaya çıktığını ve gelişim süreci ile kurumsallaşmasında insan hakları, demokrasi ve emek mücadeleleriyle paralellik bulunduğunu belirtmek yerinde olacaktır (Koray, 2007: 27-30). Ekonomik ve sosyal sistemin devamını sağlamaya yönelik önlemler bütünü olan sosyal politikanın (Özaydın, 2008: 165) kökeninde, ayrıca devletin toplumsal eşitlik ve sosyal adaleti sağlama yükümlülüğüyle de yakından bir ilişki bulunmaktadır (Altan, 2021: 25-26). Günümüzde sosyal gelişme, sosyal eşitlik, sosyal adalet, sosyal barış ve sosyal bütünleşme hedefleriyle uyumlu olarak sosyal reformcu bir kimliğe kavuşan sosyal politika; toplumsal grupların varlıklarını sürdürmesinde onlara güvenli ve özgür bir ortam yaratmış (Güven, 1995), sosyal hak ve özgürlüklerin tamamını hayata geçirme amacı güden önlem ve politikaları içeren bir niteliğe bürünmüştür (Koray ve Topçuoğlu, 1995: 35).

Sosyal politika disiplininin mevcut durumu Türkiye açısından dikkate alındığında, her ne kadar liberal politikalar toplum refahını arttırıcı yöndeki sosyal politikaların oluşturulması ve yürütülmesi sürecine zarar vermiş olsa da devletin denetim ve kontrolünün sürdüğünü belirtmek yerinde olacaktır. Kaldı ki devletimizin “toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti” (T.C. Anayasası, Md. 2) şeklindeki ifadelerle kendisini sosyal devlet olarak konumlandığı da belirtmelidir. Sosyal politikayla bağına biraz daha netleştirmek amacıyla sosyal devletin nasıl tanımlandığına bakıldığında; “ekonomik ve toplumsal yaşama kamusal araçlarla doğrudan ve dolaylı olarak müdahale etme yetkisiyle donatılmış devlet” olarak tanımlandığı görülür (Ayman-Güler, 2006: 31). Nitekim sosyal politikaların gelişim düzeyiyle sosyal devlet ilkesi arasında yakın bir ilişki bulunmakta, sosyal politikadaki çeşitlilik ve düzey o ülkenin sosyal devlet ilkesiyle ilişkisini ifade etmektedir. Eş deyişle sosyal sorunları çözmeye yönelik, bu anlamda sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan devlet, “sosyal devlet” olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla devlet, gerçek anlamda sosyal politika sorumluluklarını yerine getirdiği ve refah seviyesini yükselttiği ölçüde sosyal devlet olarak kabul görecektir (Altan, 2007: 13). Diğer yandan sosyal devleti tanımlarken, özel mülkiyetin varlığının korumaya devam edildiğini de belirtmek gerekmektedir. Ancak devlet, kendi organizasyonu içerisindeki kurum ve kuruluşları aracılığıyla sosyal ve ekonomik hayata planlı müdahalelerde bulunmakta ve sosyal adaleti sağlayıcı yönde tedbirler almaktadır. Bunun da ötesinde, bu sistemde devlet özü itibarıyla düzenleyici, etkin ve rekabet ortamı yaratıcı bir role bürünmektedir (Karaca ve Çam, 2019: 73-75). Buradan hareketle sosyal devletin ilgilendiği konu, sorun ve hizmetlerin genelinin oldukça geniş bir alana karşılık geldiği belirtilebilir. Örneğin gelir dağılımı, sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal güvenlik, dezavantajlı gruplara yönelik politikalar, kültürel

ortamın geliştirilmesi gibi başlıklar bu kapsamda değerlendirilebilir (Belenli, 2012: 27). Aslında bu yaklaşımın “insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanması” ilkesi açısından, devletin temel amaç ve görevleriyle uyumlu olduğu da özellikle ifade edilebilir (T.C. Anayasa Md. 5).

Sosyal politikanın konusunu oluşturan sorunlara odaklanıldığında; yoksulluk ve sosyal dışlanma, eğitim, çalışma yaşamının düzenlenmesi ile hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi durumlarda bireyi destekleyecek nitelikteki güvenlik önlemleri olmak üzere dört alana yoğunlaştığı anlaşılmaktadır (Buğra ve Keyder, 2010: 9). Fakat bunun da ötesinde devletin sosyal sınıflar arasındaki denge arayışı ve tüm vatandaşlara eşit veya en azından asgari bir hayat düzeni sağlama hedefi yeni tedbirleri zorunlu kılmıştır. Bu noktada üretim ve bölüşüm, gelirin yeniden dağılımı, sağlık, eğitim, barınma gibi konular geniş anlamda sosyal politikanın uygulama alanında kendine yer bulmuş; toplumsal bütünlüğü sağlamaya yönelik her türlü tedbir veya başka bir ifadeyle evrensel koruma ve eşitliği kendisine konu edinir olmuştur (Bozkır-Serdar, 2017: 6). Fakat sosyal politikanın en önemli hedefinin sosyal refahın sağlanması olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Sosyal refah, “toplumun bir bütün olarak sahip olduğu refah düzeyi, sosyal imkânlar ve ekonomik anlamdaki zenginliklerinin bütünü” ifade etmekte; sosyal harcamalarda artış ve bireylerin sosyal refaha ulaşmalarının kolaylaşması sosyal refahın en önemli göstergesi kabul edilmektedir (Bedir, 2018: 11). Bu doğrultuda sosyal politikanın etkinliğinin tartışıldığı alanlardan birisi de evsizlik ve/ya sokakta yaşam sorunsalı olmaktadır.

Evsizlik sonucunda sokakta yaşamını sürdürmek zorunda kalan oldukça geniş bir kitle bulunmaktadır. Bu minvalde, barınacak yeri olmayan ve sokakta yaşamak zorunda kalan bireylere yönelik birçok barınma evi bulunmaktadır. Fakat bu hizmetin, yeterli olmadığı düşünülmektedir. Örneğin Ankara’da Belediye, Bakanlık ve Valiliğe ait birkaç barınma evi bulunmaktadır. Toplam kapasitesi bu

kitlenin ihtiyaını karŐılamaktan uzaktır. Diğer Őehirler içinde benzer yorumu yapmak mümkündür. Neticede; evsizlik sorunu toplumun genelini ilgilendiren ve derinden etkileyen ve kamuoyu tarafından üzülmesi gerektiğine inanılan bir problem ve bu anlamda “sosyal bir sorundur”. Dolayısıyla evsizlik, sosyal politika disiplininin bir konusudur ve bu sorunun zm için gösterilecek çabalar devlete “sosyal” bir nitelik kazandıracaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Konusu

Araştırma, doğrudan ve dolaylı toplumsal etkisi ile diğer sosyal sorunlar arasındaki organik bağ açısından üzerinde durulması gerektiği düşünülen evsizlik sorununu ele almaktadır. Bu amaçla evsizliği ortaya çıkartan nedenler, söz konusu kitlenin bu süreçte yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara karşı geliŐtirdikleri çareler sosyal politika-sosyal devlet perspektifinden tartıŐılmaktadır. Nihayetinde evsiz bireylere yönelik olarak geliŐtirilecek sosyal politikalarda öncelikle bu kitlenin özelliklerinin tespit edilmesi ve yaşam koşullarının anlaŐılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda Şekillenen çalışmada evsizlerin sosyo-demografik özelliklerinin ve sokaktaki yaşam deneyimlerinin belirlenmesi amaçlanmış, belirlenen yöntem ve tekniğe bağlı olarak Ankara Dışkapı Barınma evinde konaklayanlarla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca barınma evi yöneticisiyle yapılan görüŐmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve nemi

Bu çalışmada, sosyal politikanın sınırlarından yola çıkarak barınma hizmetine olan ihtiyacı ortaya çıkaran koşullar, değişkenler ve konaklayanların profili sosyal politika-sosyal devlet perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç

doğrultusunda 5 temel problem belirlenmiş ve araştırma soruları aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

1. Barınma evinden yararlananların sosyo-demografik özellikleri nelerdir? (Memleket, yaş, eğitim durumu, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, sosyal güvence, sabıka kaydı, kronik rahatsızlık).
2. Ailevi ilişkiler nasıl ilerlemektedir/sürdürülmektedir?
3. Sokakta yaşam sorunsalının temel dinamikleri nelerdir?
4. Günlük yaşam pratikleri nasıl şekillenmektedir?
5. Barınma evinin koşulları nelerdir?

Çalışmada Ankara Büyükşehir Belediyesi Dışkapı Barınma evine olan ihtiyacın sosyal politika-sosyal devlet perspektifinden ele alınması birkaç gerekçeye dayanmaktadır. Öncelikle sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümlere paralel olarak, sokak yaşamak zorunda kalan bir kitle ortaya çıkmıştır. Üstelik bu kitleye en azından küçük de olsa sabit bir gelire sahip olmasına rağmen (örneğin emekli maaşı olanlar gibi) sokakta yaşamaya başlayanlarda eklenmiştir. Bu noktadan hareketle, bu problemi ortaya çıkaran koşulların genel görünümü analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sosyal politika-sosyal devlet, barınma ve sokakta yaşam sorunsalını bir arada ele alan çalışma sayısı oldukça sınırlı düzeyde bulunmaktadır. Bir anlamda literatüre katkı yapılması ve konuya dair politika yapıcılara fikir verme düşüncesini de çalışmanın gerekçeleri arasında sunmak mümkündür. Son olarak çalışmanın Ankara ilinde gerçekleştirilmesi özellikle önemsenmiştir. Ankara, Devlet yapılanmasının merkezidir ve bürokrasinin yoğun yaşandığı büyükşehir statüsünde bir ildir. Dolayısıyla halka yönelik hizmetlerin daha görünür kılındığı veya en azından bürokratik kurumların

yoğunluğu açısından da göz önünde bir Őehirdir. Böyle bir Őehirde evsizlik-barınma sorunsalını ele alan bir çalışmanın; seçilen temanın derinliği, sınırları ve politika yapıcıların konumu açısından dikkat çekici olacağı düŐünülmüŐtür.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırma, 04-05 Mart 2022 tarihlerinde Ankara Büyükşehir Belediyesi DıŐkayı Barınma Evinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu mekânın seçilmesinin temel gerekçesi, herhangi bir problemden dolayı evini terk eden, sokakta yaşamak zorunda kalıp barınma olanağı olmayan ve herhangi bir kurum hizmetinden yararlanamayan, istismara açık biçimde sokakta yaşayan, evsiz veya kimsesiz bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere barınma merkezi olarak hizmet vermesidir. Araştırmada benimsenen yöntem ve tekniğe bağlı olarak, barınma evinde konaklayan 11 kiŐiyle ve barınma evi yöneticisiyle görüŐülmüŐtür.

GörüŐmelere başlamadan önce katılımcılara araştırma hakkında kısa bilgilendirme yapılmıŐtır. Ayrıca veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazının kullanılacağı fakat kayıt altına alınan görüŐmelerin araştırma kapsamında kullanılacağı, bunun dışında herhangi bir suretle nc kiŐilerle paylaŐılmayacaęı ve kayıtların yazılı dökümlerinin okunmasına müsaade edilmeyeceği belirtilmiştir. Görüşmeler sonunda, Őayet istenirse kayıtların dinlenebileceği ve istenilen kısımların çıkartılabileceği ve ayrıca kayıtların kendilerine de teslim edilebileceği belirtilmiştir. Katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilecekleri ve hissedebilecekleri bir ortam oluŐturulmasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılımın zorunlu olmadığı, eş deyişle gönüllü olanların araştırmaya katılabileceği de aktarılmıştır. Görüşmeler 50 ila 70 dakika arasında değişen srelerde gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar seçilirken amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem yöntemi kullanılmıŐtır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem

oluşturmanın temel amacı çeşitlilik gösteren durumlar arasında paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 109). Bu nedenle katılımcılar; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, köken gibi açılardan farklı kişiler arasından seçilmeye çalışılmıştır. Ancak katılımcıların tamamı, araştırmanın yürütüldüğü merkezin hizmetlerinin erkeklerle sınırlı olmasından dolayı cinsiyet açısından erkeklerden oluşmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış sorular geliştirilmeden önce ilgili literatür taranmış ve sorular hazırlanmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış soruların kullanılmasının nedeni ne yapılandırılmış sorular kadar katı ne de yapılandırılmamış sorular kadar esnek olmasıdır. Dolayısıyla iki uç arasında yer almaktadır (Karasar, 1995: 165). Araştırmacıya sağladığı söz konusu esneklikten dolayı yarı yapılandırılmış sorular kullanılmış ve bu sayede barınma hizmetine olan ihtiyacı ortaya çıkaran koşullar, değişkenler ve konaklayanların profilinin derinlemesine incelenmesi mümkün kılınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu maksatla, ilk aşamada ses kayıtları yazıya aktarılmış, daha sonraki aşamada ise veriler kodlanarak tema ve alt temalara ayrılmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak amacıyla ihtiyaç duyulan yerlerde katılımcı görüşleri doğrudan aktarılmıştır.

Tablo 1. Ana Tema ve Alt Temalar

Ana Tema	Alt Tema	Belirtilme sıklığı
Aile İlişkileri	Maddiyat	18
	Kopma	14
	Değişim	11
	Madde Kullanımı	7
Sokakta Yaşamda Mekân Sorunsalı	Mevsim	22
	Araba	16
	Park	12
	Otogar	9
Evsizliğin Sosyo-Ekonomik Pratikleri	Ekonomi	26
	İşsizlik	21
	Maaş	18
	Sosyal Yardım	17
	Hastalık	13
Barınma Evi ve Koşullarına Dair Tespitler	Çaresizlik	24
	Sınırlı Konaklama	21
	Saygı	15

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özellikler

Katılımcıların demografik özellikleri aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 2. Demografik Bilgiler

No	Memleket	Yaş	Eğitim	Meslek	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Sosyal Güvenlik	Sabika Kaydı	Kronik Rahatsızlık
K1	Ordu	46	İlkokul	İnşaat işçisi	Boşanmış	-	-	-	-
K2	Çorum	67	İlkokul	Elektrikçi	Evli	5	Emekli	-	Diyabet Hastası
K3	Kırşehir	36	Ortaokul	Kasap, Aşçı	Boşanmış	1	-	-	-
K4	Ağrı	56	İlkokul	Boya, kartonpiyer ustası	Evli	2	1 yıl sonra emekli olacak	-	-
K5	Hatay	71	Üniversite	Emekli	Boşanmış	2	Emekli	-	Kalp

K6	Ankara	22	Lise	Öğretmen Bayan kuaförü	Bekar	-	Yok	-	-
K7	Ankara	64	Lise	Emekli işçi	Evli	4	Emekli	Var	-
K8	Adana	70	Ortaokul	Kasap	Evli (Eşi vefat etmiş)	4	Emekli	-	Zatürre
K9	Ankara	63	Lise	Aşçı	Boşanmış	4	Emekli	-	Karaciğer nakli olmuş
K10	Ankara	41	Lise terk	Organizat ör (Konser, temel atma vb.)	Boşanmış	1	-	-	-
K11	Konya	41	Orta terk	Aşçı	Evli	3	-	-	17 yıldır düzenli olarak psikiyatrik ilaç kullanıyor

Araştırmaya katılanların tamamı erkek olup, dört kişinin memleketi Ankara'dır. Diğerleri Konya, Hatay, Ağrı, Kırşehir, Ağrı, Çorum ve Ordu illerinden Ankara'ya gelmişlerdir. Katılımcıların yaş ortalaması 56,5'dir. Eğitim durumları dikkate alındığında, 4 katılımcı ilkökul mezunu, 3'ü ortaokul, 3'ü lise, 1 katılımcı üniversite mezunudur. Katılımcılardan beş kişinin resmi evliliği devam ederken, diğerlerinin eşlerinden resmi olarak ayrıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bir katılımcı medeni durumunu bekâr olarak beyan etmiştir. Katılımcılara dair dikkati çeken bir başka husus sosyal güvenlik konusudur. Nitekim görüşmeye katılanlardan beş kişinin sosyal güvencesi bulunmaktadır. Çalışmaya başlamadan önce barınma evi hizmetinden yararlananlar arasında bu kadar yüksek oranda sosyal güvenceye sahip bireyle karşılaşılacağı tahmin edilememiştir. Katılımcılardan sadece birinin sabıka kaydı bulunmaktadır. Sokakta yaşam aynı zamanda sağlık açısından olumsuz koşulları da beraberinde getirmektedir. Bu açıdan katılımcıların sağlık durumları sorgulandığında, beş kişinin sürekli tedavi ve takibi gerektiren kronik rahatsızlığa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4.2. Aile İlişkileri

Toplumsal yaşamın hemen her alanında karşımıza çıkan değişim olgusu, içerisinde bulunduğumuz yüzyılın temel karakteristiğini oluşturmaktadır. Aile kavramı, bu değişimden en fazla etkilenen alandır ve bu dönemde geleneksel aileden çekirdek aileye geçiş hızlanmış, ailenin fonksiyonunda ve yapısında önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda boşanmalar daha yaygın görünür olmuştur (Bayer, 2013: 104). Bu gerçeklik ise çalışma kapsamında görüşülen bireylerin sokakta yaşama sorunsalını besleyen önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. “Hocam, benim buraya nasıl geldiğimi soruyorsun, aslına bakarsan benim buraya gelecek bir durumum yoktu. Evliydim. Üstelik eşimle birbirimizi çok seviyorduk. Ailemin maddi durumu iyi, hali vakti yerinde, memlekette besicilik yapıyorlar. Benim de marketim vardı onu işletiyordum. İyide para kazanıyordum arabam da vardı. Ama babam ile kayınbabam arasındaki çekişmeler evliliğimi bitirdi, kayınbabam eşimi aldı gitti. 15 yıl önce oldu bunlar. O gün bir yemin ettim bir daha bu eve adım atmayacağım diye. Kapıyı kapattım çıktım, 15 yıldır sokaklarda yaşıyorum” (K3). Bununla birlikte ailede meydana gelen değişim aile bağlarını ve toplumsal dayanışmayı zayıflatırken; aileye ve akraba ilişkilerine yüklenen anlamın sorgulanmasına yol açmıştır. Bu durumun ulaştığı boyut, katılımcılardan birisinin “İzmir’de ailem var fakat gitmiyorum, çünkü bağlantı kopmuş. Üstelik kardeşlerim de var ama görüşmüyoruz. Yani Hocam, bir dünya akrabam var ama hiç yok” (K4) şeklindeki sözleriyle karşılık bulmaktadır. Fakat boşanma olgusu, üzerinde çalıştığımız konuyu tek başına şekillendiren bir durum değildir, zira resmi evliliği devam ediyor olmasına rağmen ailesinden uzaklaşarak tek başına yaşamaya çalışan bireyler de bulunmaktadır. “Hocam, ben 18 yıldır diyabet hastasıyım, 1,5 yıl önce felç geçirdim. Yaşım 70’e yaklaştı, 1974’ten beri Ankara’da yaşıyorum bazı şeyler bana artık çok zor geliyor. 2.000 TL emekli maaşım var ama yetmiyor. Eşimden boşanmadım fakat eşim ve çocuklarımla ailevi nedenlerle

görüşmüyorum, onlarda arayıp sormuyorlar” (K2). Aileyle olan bağların devam etmesi noktasında tercihin tek taraflı iradeden kaynaklandığı bir diğer örnekte, görüşülen birey, içerisinde yaşadığı koşulların tek sorumlusunun kendisi olduğunu özellikle belirtmektedir. “Sokakta yaşamamın sorumlusu benim, Ailem inadımdan döndüremedi. Aslında ailem beni sokaklardan almaya geldi fakat bir inatla sokaktayım. Parasızım evim barkım yok, düzenim yok. Size şaka gibi gelir ama sokakta kalan bir insan 20 TL. gördüğü zaman çok büyük bir para gibi geliyor. Aç ve susuz çok kaldım, çok şey yaşadım sokaklarda. Bazen günlük bir iş bulursam, cebime 20-30 TL para giriyor, sokakta yaşayan insanlara cebimdeki parayı verdiğim oluyor, yani benim bugün karnım doydum, onun da karnı doysun” (K3). Fakat bu örnekte birey içerisinde bulunduğu koşulların zorluğuna rağmen, benzer durumda yaşayanlara karşı insancıl bir yaklaşım ortaya koymakta, empati ve paylaşma duygusunu ön plana çıkarttığı görülmektedir.

Ekonomik koşullar ile evsizlik olgusu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim ekonomik yetersizlikler yoksulluğu beslerken aynı zamanda evsizlik açısından önemli bir risk faktörüne de dönüşebilmektedir (Herman vd., 1997: 249). Bunun da ötesinde ekonominin, ailenin değişiminde ve yeniden şekillenmesinde temel bir dinamik oluşturduğunu belirtmek yerinde olacaktır (Turğut, 2017: 114). Bu yaklaşım çalışmada, “Devlet organizasyonları, bilumum temel atma töreni gibi işlerin organizasyonlarını yürüten bir şirketim vardı. Yani ne işin var burada diyecekseniz biraz açayım: Pandemi ve işsizlik. Şirketim battı ve hiçbir iş alamadım, sonuçta elimde ne var ne yok malzemeler de dahil sattım. Git git nereye kadar, ekonomik durumlar zaten ortada, kaldık burada yapacak bir şey yok. Ailemden ayrıldım, eşimle kötü oldum, 18 yaşında kız çocuğum var onunla kötü oldum. Hocam, size şunu söyleyeyim paran varsa çocuğunla görüşüyorsun. İşte buradayım param yok, bir başınayım” (K10) şeklindeki sözlerle karşılık bulmaktadır. Fakat her ne kadar ekonomik koşullar ve yoksulluk arasındaki ilişki burada incelemeye çalıştığımız sorunu güçlü şekilde destekleyen

bir olgu olarak belirmiş olsa da daha önceden düzenli bir yaşama sahip ve eğitim düzeyi yüksek bireylerin de bu süreçte karışımıza çıktığı belirtilmelidir. “Öğretmen emeklisiyim, Açıköğretim Fakültesi bürosunun 18 sene idareciliğini yürüttüm. 27 yıl önce eşimden boşandım. İki çocuğum var, oğlum avukat, kızım ise üniversitede hoca, sanırım şu an Doçent olması gerekiyor ama onlarla görüşmüyoruz. Haberlerini eş dosttan alıyorum. Nasıl yaşıyorum, aslında emekli maaşım var ama büyük kısmı kredilere gidiyor. Ama bir şekilde yaşamaya çalışıyorum” (K5).

Ankara Barınma evinden yararlananların tamamı her ne kadar kronik evsiz şeklinde nitelendirebileceğimiz kitle olmasa da nihayetinde buradaki hizmetlerden çeşitli gerekçelerle yararlanmak isteyen ve geçicide olsa evsiz sayabileceğimiz bir kitlenin varlığından söz etmekteyiz. Evsizlerle ilgili yapılan çalışmalarda, bireyin evsiz kalmasında iş ve paranın olmamasıyla, evin kaybedilmesi olmak üzere üç ana sorun üzerinde durulmaktadır. Fakat fiziksel ve ruhsal sorunlar, boşanma, şiddet, alkol ve madde bağımlılığı gibi nedenler de bu süreci etkileyen olgular arasında gösterilmektedir (Özdemir, 2010: 80; Işıkkhan, 2006: 39-42). Bu minvalde çalışmada ekonomik ve ailevi sorunlar ile madde kullanımının bir arada ortaya çıktığı örnekler de bulunmaktadır. “Hocam, benim oğlumda sokaklarda orada burada yaşıyor, madde bağımlısı. Bende de para yok, ne yapacağım. Ben babayım devlete gidiyorum benim oğlum madde kullanıyor, sokaklarda yaşıyor diyorum, aldığım cevap, “bizim yapabilecek bir şeyimiz yok” oluyor. Bizim gücümüz yetmiyor, evlat, bir şey diyemiyorum, bir şey de yapamıyorum. Oğlumun tedaviye ihtiyacı var, daha çocuk. Hadi beni geçelim, belirli bir yaşa geldim, öyle ya da böyle yaşadım. Devletin oğlumu kurtarması lazım” (K9). Bu paragrafta yer verilen negatif düzeydeki tüm koşulların bir araya geldiği başka örnekte sürece aile bireylerinin cezaevi problemi de eklenmekte ve sorunu daha da katı hale gelen bir olgu ortaya çıkmaktadır: “Hocam ben işçi emeklisiyim, normalde belki param yeter ama ailevi sorunlar beni tüketti.

Oğlum var, madde bağımlısı paramı alıp gitti, beş parasız kaldım. Hatta telefonum vardı alıp, onu da sattı, gitti kendisine zararlı madde aldı. Şu an cezaevinde yatıyor. Normalde cezaevinde de olsa para lazım, nereden bulup vereceğim bilemiyorum. Üç çocuğum daha var, hiçbiriyle görüşmüyorum. Yani kısacası paran varsa seni gelip buluyorlar, sokakta da olsan, bittiği zaman onlarda gidiyor” (K7).

4.3. Sokakta Yaşamda Mekân Sorunsalı

Evsizlik, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye açısından da önemli bir sorundur. Ailevi ilişkiler, işsizlik, yeterli sağlık hizmetlerine ulaşamama gibi nedenler evsiz insan sayısında belirgin bir artışa yol açmıştır (Ersin ve Baş, 2021: 42). Fakat ülkemizdeki evsizlerin sayısını belirlemeye yönelik kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalar genellikle sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler veya üniversiteler tarafından gerçekleştirilen dar kapsamlı örneklemelere dayanmakta, evsiz bireylerin sayısına ilişkin kesin bir sonuca ulaşamamaktadır (İlhan ve Ergün, 2010: 80). Ancak Türkiye’de 70 bin civarında evsiz bulunduğu tahmin edilmektedir (Erdem, 2021).

Sokakta yaşam için seçilen mekânlar, evsizlerin yaşam koşulları hakkında çıkarım yapılabilmesine imkân tanıyabilmektedir. Nitekim evsizlerin yaşam koşullarının betimlenmesi açısından, yaşam koşullarında bazı benzerlikler olduğu belirtilmektedir. Terkedilmiş binalar, garlar, otobüs durakları, kapı eşikleri, köprü altları, terkedilmiş araba veya binaları sığınma yeri olarak seçilen mekânlar arasında göstermek mümkündür (Akyıldız, 2017: 69; Ersin ve Baş, 2021: 52-58; Kaya-Kılıç ve Aslantürk, 2019: 427-433). Uzun yıllardır sokaklarda yaşayan katılımcının ifadeleri bu tespitlere paralel bilgiler sunmaktadır. “15 yıldır sokaklardayım. Gidip kıyıda köşede kaza yapmış bir araba bulursam içine giriyorum veya sanayiye gidiyorum. Orada araba çok, arka koltuğuna yatıyorum.

Özellikle kışın bu şekilde yaşıyorum, insanlara bu hikâye gibi geliyor” (K3). Mekân seçiminin ise mevsim şartlarına göre değişkenlik gösterdiği “İzmir’de işim olduğu zaman kendime bekâr evi tutuyorum olmadığı zamanlarda ise garajlarda veya sıcak olabilecek yerlerde kalıyorum. Ama kendimi toparladığım zaman bekâr evi tutuyorum” (K4) şeklindeki ifadelerden anlaşılmaktadır.

Evsizler tarafından sokakta yaşam sorunsalına alternatif olarak farklı mekânlar da geliştirilebilmektedir. Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminalini (AŞTİ) bu örnekler arasında göstermek mümkündür. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun 2010 yılındaki bir raporu bu durumu doğrular nitelikte bilgiler sunmuştur. Söz konusu rapora göre AŞTİ’de barınan evsizlere dair kesin bir sayının olmadığı ve bu sayının kış aylarında arttığı belirtilmiştir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Raporu, 2010: 4-5). Rapor üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen, AŞTİ’nin evsizlere mekân olma özelliğini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. “Hocam, sokakta yaşayanları görmek istiyorsanız AŞTİ’ye gidin, buraya dahi gelemiyorlar. Bizi buldular getirdiler, gidip oralara bir bakın ne yaşadığımızı göreceksiniz. Burası dışında devletin başka anlaşmalı yerleri de var fakat burası gibi değil. Kışın sobaları dâhi yanmıyor. Şimdi oraya gitsem kalsam, soğuktan donarak hasta olacağım, zaten sokaktan bir farkı yok. Bunları yetkili insanlar devlete iletse daha iyi olmaz mı?” (K7).

4.4. Evsizliğin Sosyo-Ekonomik Pratikleri

Batı toplumlarında evsizlik kişisel bir tercih veya yaşam biçimi olarak değerlendirilebilirken, Türkiye’deki evsizlik sorunu genel olarak sosyo-ekonomik sorunlarla ilişkilendirilmekte; yoksulluk, işsizlik, psikolojik rahatsızlık gibi birbiriyle doğrudan veya dolaylı bağlantılı farklı problemler evsizliğe neden olan faktörler arasında gösterilmektedir (Acar vd., 2022: 341; Ersin ve Baş, 2021: 43). Çalışma kapsamında görüşülen katılımcılar arasında tüm bu faktörlerin bir araya geldiği örnekler bulunmaktadır. “17 yıldır düzenli olarak (...) isimli ilaçları

kullanıyorum. Bunlar depresyon ilaçları, sağlık sigortam olmadığından dolayı bunları eski adı yeşil kart olan uygulama sayesinde alıyorum. Bu ilaçları sürekli kullanmaya mahkumum, bundan dolayı bir yerde sürekli çalışmam mümkün değil, hastalığımdan dolayı yapamıyorum. Ama ailemi geçindirmek zorundayım. Yurt dışında Bosna ve Irak gibi yerlere çalışmaya gittim ama hastalığımdan yüzünden en fazla 1-2 ay çalışabildim. Uzun süre bir yerde çalışmıyorum. Aslında şöyle bir durum var, mevcut rahatsızlığımdan dolayı erken emeklilik veya engelli statüsündeki haklardan yararlanma şansım olabilir ama bana koyulan teşhisin oranı bu haklardan yararlanmaya yetmiyor. Doktorla konuştum, 3 çocuğum var okuyorlar, üstelik evim de kira ayda 700 TL. ödemek zorundayım, bir yerde uzun süre çalışmıyorum, lütfen yardımcı olun dedim. Doktor, benim gibi birçok hasta olduğunu ve yardımcı olamayacağını söyledi. En azından bir rapor verilseydi, belki sabit bir gelire kavuşurdum, belki şu an ailemin yanındaydım. Ne yapıyorlar bilmiyorum, yanlarına da gidemiyorum. Ben, kimsenin bana acımasını istemiyorum, yardımcı olunsun, bir yol gösterilsin yeter. İmkânım olmadığı halde Ukrayna konsolosluğuna ölüm tehlikesi olmasına rağmen başvuruda bulundum. Başvurumda ölürsem çocuklarımla garantisini yapın, ben aççuyum yemek yaparım, yardım ederim dedim. Şimdi onay çıkarsa gideceğim, Hocam, işte burada WhatsApp yazışmalarım var, isterseniz bakabilirsiniz” (K11). Benzer şekilde, içerisinde bulunduğu koşulları ekonomik sorunlara bağlayan bir katılımcı göçmen sorununun şartları daha da karmaşık hale getirdiğini belirtmiştir. “Ben burada niye kalıyorum, sorunun cevabı iş yok, iş olsa burada kalmayacağım. Normalde inşaatlarda günlük işler buluyordum ama artık onu da bulamıyorum. İş aramadığım yer kalmadı. Birde yabancılar var artık, adamlar bana iş vermiyor, yabancıyı daha ucuza çalıştırıyor. Sonuçta dışarıda yaşıyorum ama yeme içmeyi karşılamak zorundayız. Nasıl olacak? İşte yok. Aslında iş açılabilir. Aç insanlar iş bulsunlar para kazansınlar. Böylece belki ailelerde dağılmaz” (K1). Aslında buradaki ifadeleri, halihazırda işgücü

piyasalarında var olan ve farklı boyut ve formlarda ortaya çıkan göçmen işgücü etkisine atıf yapan yorumlar arasında değerlendirmek mümkündür (Acar vd., 2022: 340-349; Küçük, 2014: 28). Özellikle son dönemde daha da yoğunlaşan Türkiye'ye yönelik göç hareketleri, göçmenleri ucuz işgücü kaynağı haline getirmiştir (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 806). Bu tespit üzerinden sistemin mekaniği dikkate alındığında, Türkiye gibi küçük işletmelerin yoğun olduğu ekonomilerdeki kayıtdışının varlığı hizmet sektöründe ucuz işgücü talebi doğurmakta, göçmenler ise bu talebi karşılayacak kitle olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada görüşülen katılımcının ifadelerini bu kapsamdaki yorum ve tespitlerin devamı olarak görmek mümkündür.

Uzun yıllar boyunca evsizler, toplumun normal kurallarının dışında var olmayı seçen ve çalışmaktan çekinen bireyler olarak görülmüş (Pleace, 1995), çoğunlukla evsizliklerinden sorumlu ve dolayısıyla suçlu ve suçlanabilir kabul edilmişlerdir (Neale, 1997: 49-50). Zaman içerisinde değişen bu yaklaşımların somut izleri, kendi hayatını çalışarak idame etme isteği üzerinden şu cümlelerle yansıtılmıştır: "Sadece iş bulmak istiyorum. Bakın Hocam, size şunu söyleyeyim iş bulmak için dükkâna giriyorum, adam benim üstüme başıma bakıyor, üstüm başım yok, iş vermiyor. Sokakta yaşayan insan nasıl olur? Dile kolay 15 yıldır sokaklardayım. En kötü kahvede günlük yevmiye ile garsonluk yapacağım, adam yüzüme bakmıyor. En son kasaplık yaptım. Edirne'de iş bulabilirsin dediler otobüsle Uzunköprü'ye gittim, 250 TL'lik otobüs biletini bir hayırsever aldı. İş bulamadım, bir şey yemeden içmeden 2 gün sokaklarda yattım. İnsanlara kolay geliyor, yolda yürüyorum uykusuzluktan ve açlıktan devrileceğim, ne diyeyim bunları yaşamayan bilmez" (K3). Evsizler görünümünden dolayı toplum tarafından sosyal dışlanma olarak nitelendirilebileceğimiz ötekileştirilme sürecine maruz kalabilmektedirler (Erbay, 2013: 18). Sosyal dışlanma toplumsal, ekonomik ve siyasal bunalım sürecinde oluşan çelişkilerle ortaya çıkan bir olgu olup, evsizler dışlanan kesimler arasında yer almaktadır (Cıgla, 2009: 8-9).

Burada evsizliğe dayalı olarak ortaya çıkan sosyal dışlanmanın iş yaşamına yansımış farklı bir boyutu belirlemekte ve bu durum bir noktadan itibaren bireyi sokakta yaşamaya zorlamaya devam eden bir faktöre dönüşmektedir. Bir başka katılımcının şu ifadelerini, söz konusu olguyu destekler nitelikteki yorumlar arasında değerlendirmek mümkündür: “Şimdi problem şu, ben boyacıyım, işlerim de mevsimlik oluyor, sağda solda çalışıyorum. Mesela kış geldiğinde işler kesiliyor, yaşım olmuş neredeyse 60, kimse zaten iş vermiyor. Mecburen bu işi yapacağım. Kahvede bile iş vermiyorlar, oysa çay dağıtabilirim o bile olmuyor. Maddiyattan dolayı ailemden koptum, devamlı bir işim olsaydı böyle mi olurdu? 3 gün çalış, 5 gün boştasın bu nereye kadar yeter. Ben sokakta yaşamaya mecburum, benim şimdi işim gücüm olsa ben niye sokakta yaşayayım, kim ister, kimse bunu tercih etmez. Mesela bazen İzmir’de tanıdık arkadaşlar denk geliyor, kahvehanede çay içiyoruz, gece oluyor onlar evlerine gidiyor, bende garaja gidiyorum. Kendimle baş başa kalıyorum, kendi kendime muhasebe yapıyorum. Doluyu boşa koyuyorum olmuyor, boşu doluya koyuyorum olmuyor. Tabi gene söylüyorum hata bende, mesela okusaydım memur olsaydım böyle olur muydu? Her şey ekonomi yani” (K4).

Evsizler, halihazırda yoksulluk riski yüksek nüfus grupları arasında yer almaktadır (Erbay, 2013: 10). Bu kitlenin içerisinde bulunduğu yoksulluk kaynaklı sosyo-ekonomik koşullar, yoksulluğu besleyen ve gelecek beklentilerinde umut kırıcı bir fenomene dönüşebilmektedir. Kaldı ki, yaşamsal umutları zaten az olan veya hiç olmayan (Işıkhan, 2006a: 3) bu kitlenin, var olan kısıtlı ekonomik kaynaklarını yanlış kullanımları da bu sürece dâhil edildiğinde durum daha karmaşık bir hal alabilmektedir. “Maaşım var fakat alamıyorum. Daha doğrusu yanlış kullandık. Normalde eşimden boşandım, çocuklarımla arada sırada da olsa görüşüyorum. En son çocuklarla görüşmemde bize para lazım dediler, evlat işte, annelerinden ayrı da olsak insan elinden geleni yapmak istiyor. Aradaki hikâye çok uzun, onları en iyisi anlatmayım. Neyse, ben parayı çocuklara verdim, daha sonra bir şeyler

oldu ve tefecinin eline düştüm. Maaşım şu an icrada. İtiraz ediyorum, sürekli faiz biniyor, avukat parası alıyorlar. Haliyle nasıl ödeyim, sürekli borç, üstelik azalmak yerine artıyor, bu durumda nasıl bitireyim borçları? Yani bak Hocam sana şunu söyleyeyim, sistem nasıl işliyor telefoncuya gidiyorsun dört tane telefonu satmış gösteriyor, maaş buraya gidiyor, dolayısıyla param kalmıyor. Nasıl yaşayayım, param olsa buralarda ne işim var, yaşım olmuş 63, karaciğer nakli oldum, dolayısıyla aynı zamanda engelli de olmuş oldum. Ne olacak şimdi, devletin bunları çözmesi lazım, şimdi benim param yok, burada da en fazla 15 gün kalıyorum. Sonra ne olacak? ... yine sokaklardayım” (K9).

Modern devlet, refah uygulamalarıyla meşruluk sorununu ve vatandaşın devlete olan bağlılığını çözmüştür (Balun, 2021: 2311). Sosyal yardımlar ise refah uygulamalarının önemli bir tarafını oluşturmuştur (Özdemir, 2010: 154). Sosyal yardım-refah uygulamaları incelenen konu açısından dikkate alındığında, sosyal yardımların yetersizliği, evsizlik sürecini ortaya çıkartan yapısal sorunlar arasında gösterilmektedir (Küçük, 2018: 520). Dolayısıyla sosyal yardımların konumuz açısından önemli bir fonksiyona sahip olduğu belirtilmelidir. Fakat sosyal yardımlar, kendisine yüklenen anlam açısından erişilebilir, eşit ve âdil çerçevede ele alınmalıdır. Çalışma kapsamında görüşülen bir katılımcının sosyal yardımların organizasyonuna dair şu sözleri bu doğrultuda değerlendirilebilir: “Devlete CİMER’den yardım için yazıyorum, Allah rızası için bana yardım edin diye. Bana annemin 3.000 TL. maaşı olduğu söyleniyor. Nasıl olacak bu iş, annemin kirasına bak 750 TL. kira veriyor, şu an en kötü elektrik parası 400 TL., doğalgaz biraz daha kıssak kapanacak durumda ve üstelik sadece geceleri yakıyor, fatura geliyor en az 500 TL. Sen hesapla Hocam. İşte böyle, Devlet annemin maaşına bakıyor, 3.000 TL. diyor ve yardım vermiyor, sizce bu yeter mi? Ne yapalım? Şirketim varken Sosyal Güvenlik kaydım vardı, şu an borcum var, para yatıramıyorum, çünkü iş yok, hastalansam hastaneden de yararlanamıyorum. Kendi kendimin doktoru oldum, “sarımsak, sirke” bu şekilde tedavi oluyorum.

Mesela sokakta plastik veya kâğıt toplasak, o iş bile bize kalmıyor. Hocam, hırsızlık yapsak adımız hırsız, ben çalışmak istiyorum, neredeyse 3 yıldır sokaklardayım, ne yapacağım ben? Hocam, ben sorayım sen cevapla: “Biz ne yapalım? Birkaç güne kadar buradan çıkıyorum ne olacak? İş yok, az önce söylediğim kaymakamlık oteline gideceğim, orada da birkaç gün şu kış şartlarında kalacağım, sonra oradan da çıkmaya mecburum, neyse ki yaz yaklaşıyor parklarda yaşamaya devam ... ne yapmamız gerekiyor?” (K10). Fakat sosyal yardımların evsizleri içerisinde buldukları durumdan kurtaramadığı gerçeğinin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir (Ersin ve Baş, 2021: 48; Yeter, 2018: 42).

5. TARTIŞMA

İstisnai birkaç tespit dışında, araştırma kapsamında elde edilen veriler daha önce ilgili alanda yapılan çalışmalarda literatüre benzer özellikler göstermektedir. Genel olarak literatürde yer alan çalışmaların sonuçları evsizliği ortaya çıkaran nedenler açısından dikkate alındığında; ailenin rolü, ekonomik ve sosyal koşullar, sosyal dışlanma ve seçilen mekânların ortak özellikleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Örneğin aile ve evsizlik arasındaki ilişkinin temeli dikkate alındığında aile içi şiddet (Browne, 1993: 379-380), aile yapısındaki değişimler ve boşanma (Küçük, 2018: 520), aile içi iletişim eksikliği (Akyıldız, 2017: 70) bu süreçte önemli bir etki yaratmaktadır. Elbette aileyle olan ilişki tek başına evsizliğe neden olmamakla birlikte, evsizliğin temel nedenleri arasında gösterilmektedir (Özdemir, 2010: 82). Çalışmada ailenin etkisinin, sokakta yaşama sorunsalını besleyen önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

Yine dünya genelindeki benzer çalışmalar ekonomik koşullar ile evsizlik olgusu arasında yakından bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Gould ve Williams, 2010: 186; Fitzpatrick vd., 2012: 79). Ülkemizdeki evsizlik sorunu da genel olarak

ekonomik sorunlarla ilişkilendirilmekte; yoksulluk ve işsizlik gibi problemler evsizliğe neden olan temel faktörler arasında yer almaktadır (Acar vd., 2022: 341; Ersin ve Baş, 2021: 43). Bir fikir vermesi açısından, işsizlik oranlarının barınma evinden yararlananların sayısını dâhi etkilediği belirtilmektedir. Yani işsizlik oranları arttıkça, barınma evlerine olan talep de artmaktadır (Gould ve Williams, 2010: 184). Bu yorumlardan hareketle, çalışmanın, sokakta yaşamının ekonomik koşullarla ilişkili olduğu düşüncesine paralel nitelikte veriler sunmakta ve ekonomik koşullar evsizliğin önemli bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluk, temelde harcanabilir gelir eksikliğini ifade eden ekonomik bir kavramken, dışlanma sosyal ve politik hakların görece olarak kaybını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla sosyal dışlanmayı geniş anlamda vatandaşlık haklarından, işgücü piyasasından, eğitim fırsatlarından ve toplumsal faaliyetlere katılmadan dışlanma şeklinde ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte evsizlik giderek artan bir şekilde sosyal dışlanmanın bir bileşeni, ifadesi veya belirtisi olarak görülmeye başlanmıştır (Şikić-Mićanović, 2010: 46). Nihayetinde evsizler görünümlemlerinden dolayı veya benzer nedenlerle sosyal dışlanmayla karşı karşıya kalabilmektedirler (Erbay, 2013: 18). Nitekim çalışmada ulaşılan katılımcıların sosyal ve ekonomik yaşamın farklı alanlarında sosyal dışlanma olgusuyla karşılaştıkları gözlenmiştir. Sosyal dışlanmanın ikincil etkileriyle bağlantılı olarak, özellikle belirtilmesi gerektiği düşünülen bir başka durum yalnızlık duygusudur. Aslında bu durum ile benzer araştırmalarda da karşılaşılmaktadır. Örneğin 2014 yılında evsizlerle yapılan bir araştırmada, söz konusu kitlenin yalnızlık duygusunu yoğun şekilde yaşadıkları tespit edilmiştir (Çelebi, 2014: 812-813). Görüşmeler sırasında katılımcıların yalnızlık temasına vurgu yapan yorumları, daha önce yürütülen çalışmalardan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Çalışmada evsiz bireylere dair dikkati çeken bir diğer husus mekân kullanımı konusudur. Evsizler çoğunlukla terkedilmiş binaları, garları, otobüs duraklarını,

kapı eşiklerini, köprü altlarını, terk edilmiş araçları yaşam mekânı olarak seçebilmektedirler (Akyıldız, 2017: 69; Ersin ve Baş, 2021: 52-58; Kaya-Kılıç ve Aslantürk, 2019: 427-433). Çalışmada görüşülen bireyler bu tür mekanları sıklıkla kullandıklarını belirtmekle birlikte, özellikle kış aylarında bu konuda daha seçici davrandıklarını vurgulamışlardır.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çalışma, evsizlikle sonuçlanan sürecin nedenlerini genel olarak ailevi problemler, ekonomik problemler, psikolojik problemler ve diğer nedenler olmak üzere dört başlıkta sınıflandırmanın mümkün olduğunu göstermiş ve bu gerekçelerle bir şekilde yalnız kalmış ve sınırlı düzeyde maddi olanaklarla yaşamaya çalışan bir kitle karşımıza çıkmıştır. Maddi imkansızlıkların kendisini en fazla hissettirdiği alan ise barınma konusu olmuştur ve bu sorunu çözemeyen bireyler kendilerini sokakta yaşam gerçekliğiyle baş başa bulmuştur. Eğitim, istihdam ve sağlık açısından kendi kendilerine yeterlilikleri zaten zayıf bu kitlenin özellikle yaşam şartlarının ağırlaştığı kış şartlarında ürettiği çözüm ise kimi zaman bir otogar köşesi kimi zamanda terk edilmiş bir araç gibi alternatif barınma mekânları olmaktadır. İçlerinden sadece çok küçük bir kesimin bazen kendi imkanlarıyla, fakat çoğu zaman Devletin bu kitleye ulaşmasıyla geçici süreli barınma sorunu çözülmektedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği Ankara Büyükşehir Belediyesi Dışkapı Barınma Evi bu kapsamda olumlu fakat yararlanma süresi açısından geçici bir önlemdir. Bu bağlamda daha ayrıntılı ve bütüncül politikalara ihtiyaç bulunduğu düşünülmektedir. Kısacası bu kitlenin sosyal iyi oluş düzeyleri arttırılırken, kendi kendilerine yeterliliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bununla birlikte Ankara Büyükşehir Belediyesi Dışkapı Barınma Evinin bu durumun farkında olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sokakta yaşamak zorunda kalan bireylere barınma hizmetiyle birlikte örneğin psikolog hizmeti sunulması ve çalışma yaşamına dönük beceri geliştirici

faaliyetlerin tesis kapsamına alınmış olunmasını bu bakış açısının devamı olarak görmek mümkündür.

Çalışma sırasında dikkati çeken önemli bir konu evsiz sayısı olmuştur. Örneğin barınma evi yöneticisi Ankara ilinde tahminen 600 evsiz bulunduğunu belirtmiştir. Bu sayının il veya ülke düzeyindeki gerçek boyutunu anlamaya yönelik Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu veya ilgili diğer kurumların yayınları incelendiğinde istatistiki herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Sadece, önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, 2010 yılında Şefkat-Der'in yaptığı bir çalışmada 70 bin civarında evsiz olduğuna dair bilgiye ulaşılmıştır. Evsizliğin önemli bir sosyal sorun olduğu dikkate alındığında, bu sorunun büyüklüğünü anlayıp politika üretebilmenin ön aşamasında evsiz sayısının bilinmesi gerektiği düşünülmektedir. Yerel yönetimler, ilgili bakanlıklar ve kurumlar aracılığıyla bir sistem oluşturulabilir, kaldı ki hali hazırda E-devlet alt yapısı ve her bir vatandaşa özel T.C. kimlik numarası uygulaması teknik altyapının önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

Evsizliği ortaya çıkaran asli unsurların başında ekonomik koşullar gelmektedir. Çalışma kapsamında görüşülen katılımcıları emekliler ve iş arayanlar şeklinde iki ayrı kategoride değerlendirmek mümkündür. Nitekim katılımcıların önemli bir kısmı emeklidir, yani düzenli bir gelire sahiplerdir. Diğerleri ise çalışma istek ve gücüne sahip olduklarını belirtmektedirler ve bu konuda özel bir çaba sarf etmektedirler. Fakat burada her iki kitleye yönelik iki ayrı sorun karşımıza çıkmaktadır. Emekli grubundakilerin gelirleri icra ve borç gibi nedenlerle ciddi oranda azalmaktadır. Çalışmak isteyen gruptakilerin ise genel olarak gerek makro düzeydeki ekonomik şartlardan kaynaklanan gerekse de bu kitleye yönelik dışlayıcı tavırdan kaynaklanan nedenlerle çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla düzenli gelire sahip olanlar için elde ettikleri gelir düzenli bir yaşam sürmeye yetmemekte, diğerleri ise zaten böyle bir gelire hiç

ulaşamamaktadırlar. Bu noktadan hareketle, katılımcıların da sıklıkla vurguladığı ekonomik koşullar bireyi evsizliğe iten önemli bir sebebe dönüşmektedir. Zira sosyal politikalar toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi ve şartların eşitlenmesi yönünde önemli role sahiptir. Bu bağlamda sosyal politika, sosyal ve ekonomik problemlerin çözülmesi veya ortaya çıkan sonuçların hafifletilmesi amacıyla politikalar üretir, uygun araçları tanımlar ve tüm bunların uygulanmasına katkıda bulunur. Böylece sosyal adaletin gerçekleştirilmesi sürecinde de mesafe kat edilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen veriler, barınma evi hizmetinden yararlananların ilgili literatürdeki zamansal sınıflandırma örüntüsüyle uyumlu ve genel olarak geçici, epizodik ve süreğen olmak üzere 3 grupta toplandığını göstermektedir. Geçici evsizler kategorisinde kısa bir dönem için veya bir kez barınma evine girenler bulunmaktadır. Hastane tedavisi için Ankara ilinde bulunan K5 ve K8 ile K7 ve K9 kodlu katılımcılar bu grupta değerlendirilmiştir. Yine örneğin K1, K2, K4, K10 ve K11 kodlu katılımcılar evsiz kalma ihtimali yüksek olan ve zaman zaman evsiz kalan epizodik kategorisindekiler içerisinde yer almışlardır. K3 ve K6 kodlu katılımcılar ise uzun süreden beri evsiz olan kişileri tanımlayan süreğen kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu noktada katılımcıların genelinin süreğene göre durumları daha hafif olan geçici ve epizodik kategorisindeki evsizler olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Evsizlik sorununun çözümüne yönelik; öncelikle evsiz sayısı, evsizliğe yol açan nedenler ve risk grubundakiler gibi başlıklarda durum tespit çalışmasının yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın eğitim durumu, meslek, yetenek gibi sorulara da yanıt verecek nitelikte planlanması gelecek projeksiyonları açısından fayda sağlayabilir. Buradan elde edilecek veriler yardımıyla kısa, orta ve uzun vadeli eylem planı hazırlanması bu sürecin tamamlayıcısı olacaktır. Bir diğer konu, sorun alanına yönelik mevzuat

eksikliğidir. Bu noktada, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, merkezi idare ve ilgili diğer paydaşların iş birliği içerisinde bir araya gelebileceği ve çalıŐabileceđi bir yapı oluşturulabilir. Bunun da ötesinde ilgili bakanlık bünyesinde evsizlere yönelik özel birim kurulması çözümlün önemli bir adımı olarak görölmektedir.

TeŐekkür

Araştırma sırasında sağladıkları destek ve yardımlarından dolayı baŐta Ankara Büyükşehir Belediye BaŐkanlıđı olmak üzere, Dışkapı Barınma Evi yöneticisi Sayın YaŐar YILMAZ ve Dışkapı Barınma Evi idari personeli Sayın Yasin YANIK ile tüm çalıŐanlara teŐekkür ederiz.

Çıkar ÇatıŐması Bildirimi

Bu makalenin araŐtırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatıŐması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazarlar, bu makalenin araŐtırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıŐtır.

Etik Kurul Kararı

Bu çalışma için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 23.02.2022 tarih ve 2022/02-09 karar numarasıyla etik kurul izni alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, B. Bozkafa, H. Vural, B. Önal, S. Genç, M. ve Yaman, Ö. M. (2022). “Evsizliğin Nedenleri ve Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Beyoğlu Örneği”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 339-358.
- Akyıldız, Y. (2017). “Dünyada ve Türkiye’de Evsizlik Sorunu ve Çeşitli Uygulamalar”. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (VIII-I): 67-91.
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1744.
- Altan, Ö. Z. (2021). *Sosyal Politikaya Giriş*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2022). Barınma Evi. 10 Mayıs 2022 tarihinde [https://www.ankara.bel.tr/files/9116/2799/6978/1_Barnma_evi_Tant m.pdf](https://www.ankara.bel.tr/files/9116/2799/6978/1_Barnma_evi_Tant_m.pdf) adresinden alınmıştır.
- Ayman-Güler, B. (2006). “Sosyal Devlet ve Yerelleşme”. *Memleket Siyaset Yönetim*, Mayıs 2006/2, s. 29-43.
- Balun, B. (2021). “Covid-19’un Türkiye’deki Sosyal Yardım Anlayışına Etkisi”. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8 (74), 2307-2318.
- Bayer, A. (2013). “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2, IV (8), 101-129.
- Bedir, E. (2018). Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler ve Sosyal Politikanın Araçları. (Ed. A., İ. Oral ve Y. Şişman), *Sosyal Politika* içinde (ss. 2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2628.
- Belenli, T. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde Sosyal Devlet Olgusu ve Sosyal Politikalar (1923-1938)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı.

- Bozan, M. (2017). "Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış". Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (15), 389-410.
- Bozkır-Serdar, A. (2017). Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika. (Ed. A. Tokol ve Y. Alper). *Sosyal Politika* içinde (ss. 1-6). Bursa: DORA Yayıncılık, 8. Baskı.
- Browne, A. (1993). "Family Violence and Homelessness: The Relevance of Trauma Histories in the Lives of Homeless Women". *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(3), 370–384.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2010). *Sosyal Politika Yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları, 4. Baskı.
- Cılga, (2009). "Sosyal Dışlanmanın Dinamiği, Bilimin, Mesleğin Dışlanması ve Öngörüler". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 7-26.
- Çelebi, E. (2014). "Sokakta Yaşayanlara Yönelik Sosyal Sorumluluk Çalışmaları İçin Toplumsal Algının Belirlenmesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (33), 808-815.
- Erbay, E. (2013). *Evsizler Sokakların Görünmeyen Yüzleri*. Ankara: SABEV Yayınları, Yayın No: 44.
- Erdem, A., K. (2021). "Türkiye'de tahmini 70 bin evsiz var": Yüzde 95'inin erkek olmasının sebepleri neler? 03 Nisan 2022 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/302696/t%C3%BCrkiyede-tahmini-70-bin-evsiz-var-y%C3%BCzde-95inin-erkek-olmas%C4%B1n%C4%B1n-sebepleri-neler#:~:text=Ancak%20evsizlerin%20hepsi%20bu%20salonlara,civar%C4%B1nda%20evsiz%20oldu%C4%9Fu%20tahmin%20ediliyor> adresinden alınmıştır.
- Fitzpatrick, S. Pawson, H. Bramley, G. Wilcox, S. ve Watts, B. (2012). *The Homelessness Monitor: Wales 2012*. Institute for Housing, Urban and

Evsizlik Sorununu Sosyal Politika ve Sosyal Devlet Üzerinden Düşünmek: Ankara Büyükşehir Belediyesi Dışkapı Barınma Evi Örneği
 Real Estate Research, Heriot-Watt University and Centre for Housing Policy, University of York.

- Gould, T. E. ve Williams, A. R. (2010). "Family Homelessness: An Investigation of Structural Effects". *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(2), 170-192.
- Güven, S. (1995). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı.
- Herman, D. B. Susser, E. S. Struening, E. L. ve Link, B. L. (1997). "Adverse Childhood Experiences: Are They Risk Factors for Adult Homelessness?". *American Journal of Public Health*, 87(2), 249-255.
- Işıkkhan, V. (2006). "Ruh Hastası Evsiz Kadınların Sorunları ve Sosyal Hizmet Yaklaşımları". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (1), 37-52.
- Işıkkhan, V. (2006a). *Türkiye'de Evsizler Sorunu ve Sosyal Hizmet*. Küreselleşen Dünya'da Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyumunda sunulan tam metin bildiri, Antalya.
- İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). "Evsizler ve Toplum Sağlığı". *Aile ve Toplum*, 5 (20), 79-90.
- Karaca, C. ve Çam, Y. (2019). "Türkiye'de Sosyal Devlet Anlayışının Değerlendirilmesi". *Maliye Dergisi*, 176, 72-97.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kaya, P. A. (2014). Uluslararası Sosyal Politikanın Kavramsal Çerçevesi Üzerine Bir Not. (Ed. P. A. Kaya) *Uluslararası Sosyal Politika* içinde (ss. 13-14). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kaya-Kılıç, A. ve Aslantürk, H. (2019). "Evsizlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sokak Yaşam Deneyimleri: Antalya Örneği". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 417-437.
- Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*. Ankara: İmge Kitabevi, 2. Baskı.

- Koray, M. (2007). "Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak". *Çalışma ve Toplum*, 4, 19-56.
- Koray, M. ve Topçuoğlu, A. (1995). *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 3. Baskı.
- Küçük, M. (2014). *Kent Yoksulluğu ve Evsizlik (İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, M. (2018). "Evsizlik ve Evsizliği Açıklayan Teoriler". *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 24 (9), 515-535.
- Lordoğlu, K. ve Aslan. M. (2016). "En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014". *Çalışma ve Toplum*, 2, 789-808.
- Neale, J. (1997). "Homelessness and Theory Reconsidered". *Housing Studies*, 12 (1), 47-61.
- Özaydın, M. M. (2008). "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 163-180.
- Özdemir, S. (2010). "Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi". *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (50), 153-204.
- Özdemir, U. (2010). "Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2), 77-88.
- Pleace, N. (1995). "Housing Vulnerable Single Homeless People". University of York: Centre for Housing Policy, Research Report.
- Šikić-Mičanović, L. (2010). "Homelessness and Social Exclusion in Croatia". *European Journal of Homelessness*, 4, December, 45-64.
- Talas, C. (1981). *Toplumsal Politikaya Giriş*. Ankara: S Yayınları.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Raporu. (2010). *Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinde (AŞTi) Barınan Evsizler Hakkında İnceleme Raporu*. 06 Mayıs 2022 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/belge/evsizler_raporu.pdf adresinden alınmıştır.

Turğut, F. (2017). "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar". *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1 (1), 93-117.

Türkcan, S. ve Türkcan, A. (1996). "Psikiyatri ve Evsizlik Bir Gözden Geçirme Çalışması". *Düşünen Adam*, 9 (4), 8-14.

Yeter, A. (2018). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Evsizlere Yönelik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (17), 34-60.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yolcuoğlu, İ. G. (2012). "Türkiye'de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23 (2), 145-158.

EXTENDED ABSTRACT

The Purpose and the Importance of the Study

In our study, handling the need for Ankara Metropolitan Municipality Dışkapı Shelter through social policy – social state perspective is based on several reasons. First of all, in parallel with social, economic and cultural transformations, a mass that has to live in the streets has appeared although they have at least a small, stable income (such as a retirement pension). Starting from this point, general aspects of the conditions creating this problem have been tried to be analysed. Moreover, the number of the studies dealing with the problem of the life in streets together with the issues of housing and social policy – social state is very limited. In a sense, it is possible to present the idea of contributing to the literature and giving an idea to policy makers on the subject among the reasons of our study. Lastly, it is especially important carrying out the study in Ankara. Because Ankara is the centre of the state structure and it is a metropolitan province where bureaucracy is intense. Therefore, it is thought that services for the public would be more visible as it is more in sight as a province at least in terms of the density of bureaucratic institutions. So, it is thought that a study to be realized about the problem of housing and homelessness in such a city would be remarkable in terms of depth of the chosen theme, boundaries and the position of policy makers.

Study Group

Meetings were held in Ankara Metropolitan Municipality Dışkapı Shelter on March, 04-05, 2022. The reason why this place was chosen is that it serves as a shelter to meet the daily needs of homeless and forlorn people who left home due to any reason, are living on the streets and open to abuse and have no chance to get a shelter, or cannot get benefitted from any institution services. In accordance with the accepted method and technique for the research, 11 people residing in the shelter and the manager of the shelter were interviewed.

Discussion

Apart from a few exceptions, data obtained from the study revealed similar results to the literature of the previous studies carried out in the relevant field. In general, when we consider the results of the study in terms of the reasons that create homelessness, it is possible to associate it with the role of the family, economic and social conditions, social exclusion and the common features of the chosen places (shelters). For instance, when we look into the

relation between the family and homelessness, violence in the family (Browne, 1993: 379- 380), changes in the family structure and divorce (Küçük, 2018: 208), lack of communication within the family (Akyıldız, 2017: 70) has a significant impact on this process. It would also be appropriate to point out that although the relation with the family is not the only reason for being homeless; it is among the main characteristics of homelessness (Özdemir, 2010: 82). Our study shows that the influence of the family continues to be a significant factor feeding the problem of living on the streets. Studies carried out in the whole world show that there is a close relation between the economic conditions and the phenomenon of being homeless (Gould and Williams, 2010: 186; Fitzpatrick, et al, 2012: 79). Homelessness problem in our country is generally associated with economic problems as well; and poverty and unemployment are among the main factors causing homelessness (Acar et al, 2022: 341; Ersin and Baş, 2021: 43). To give an idea, it is stated that unemployment rates even affect the number of those benefitting from the shelters. That is, as the unemployment rates increase, the demand for such places also increases (Gould and Williams, 2010: 184). Based on these comments, our study presents data parallel with the theory that living on the streets is related to the economic conditions, which appear to be significant cause homelessness. While poverty is an economic concept that basically means the lack of disposable income, it also creates exclusion and relative loss of social and political rights. Therefore, it is possible to describe social exclusion in a broad sense as exclusion from citizenship rights, labour market, educational opportunities and participation in social activities. In addition, homelessness is increasingly started to be seen as a component, expression or indication of social exclusion (Šikić-Mičanović, 2010: 46). After all, homeless people can be exposed to social exclusion because of their appearance or similar reasons. (Erbay, 2013: 18). In fact, it is observed that the participants we reached in our study have faced the phenomenon of social exclusion in different areas of social and economic life. Another aspect that is thought to be especially stated in related to the secondary effects of social exclusion is the feeling of loneliness. In fact, this situation is seen in similar studies. For instance, in a research conducted with homeless people in 2014, it is seen that the aforementioned group experienced the feeling of loneliness intensely (Çelebi, 2014: 812-813). The comments of the participants emphasizing loneliness during our interviews are evaluated in a way to support the results obtained from previous studies. Another issue taken our attention in connection with the homeless individuals in our study is the use of the premises. Homeless people mostly choose abandoned buildings, train stations, bus stops, door sills, under bridges, abandoned cars to live in (Akyıldız, 2017: 69; Ersin and Baş, 2021: 52-58; Kaya-Kılıç and Aslantürk, 2019: 427-433). Persons we interviewed say that they frequently use such places, however in winter months they can be selective in this regard.